

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΔΕΣΜΟΙ

ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΑΓΩΝΕΣ –
ΜΑΝΤΕΙΑ – ΑΜΦΙΚΤΙΟΝΙΕΣ

**Είχαν οι Έλληνες
της αρχαϊκής εποχής
πολιτική ενότητα;**

- Οι αρχαίοι Έλληνες ζούσαν χωρισμένοι και σκορπισμένοι σε έναν ευρύ γεωγραφικό χώρο.
- Ούτε και την εποχή του Μ. Αλεξάνδρου – Ελληνιστικά χρόνια (4^{ος} αι.– 1^{ος} αι. π.Χ.) δε συγκρότησαν ενιαίο κράτος με τη σημερινή έννοια του όρου.

**Τι βοήθησε τους Έλληνες
να αντιληφθούν
την εθνική τους
ιδιαιτερότητα και ενότητα;**

- Η επαφή με τους άλλους λαούς:
 - το εμπόριο
 - η μετανάστευση
(ο αποικισμός)

**Ποιοι ήταν οι κοινοί
δεσμοί
των Ελλήνων της
αρχαϊκής εποχής;**

- **α) Η κοινή γλώσσα· αν και υπήρχαν διαλεκτικές διαφορές (ομόγλωσσον).**
- **β) Η κοινή θρησκεία και οι ομοιότητες στα ταφικά έθιμα (ομόθρησκον).**
- **γ) Η κοινή καταγωγή· ονομάζονταν όλοι Έλληνες από τον Έλληνα, γιο του Δευκαλίωνα (του δικού μας Νώε) και πατέρα του Αίολου, του Δώρου και παππού του Αχαιού και του Ίωνα (όμαιμον).**
- **δ) Οι ομοιότητες στην κοινωνικο-πολιτική οργάνωση, τον πολιτισμό, στα ήθη και τα έθιμα (ομότροπον).**
- **ε) Οι πανελλήνιες θρησκευτικές γιορτές, οι πανελλήνιοι ιεροί αγώνες και τα πανελλήνια ιερά.**

ΟΙ ΚΟΙΝΟΙ ΔΕΣΜΟΙ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ

Σπαρτιάτες και Αθηναίοι συμφωνούν να αντιμετωπίσουν ενωμένοι τον περσικό κίνδυνο. Ειδικότερα, απαντώντας οι Αθηναίοι στους απεσταλμένους της Σπάρτης δηλώνουν: «Οι Έλληνες όλοι είναι από το ίδιο αίμα, έχουν την ίδια γλώσσα, έχουν ναούς και αγάλματα θεών και θυσίες όλα κοινά και συνήθειες ίδιες».

Ηρόδοτος, Ιστορία, 8. 144.

**Τι ωθούσε τους Έλληνες
να συμμετέχουν
σε Πανελλήνιες αθλητικές
και θρησκευτικές γιορτές –
ενώσεις,
και γενικά εκδηλώσεις;**

- Η επιθυμία των πολιτικά διαιρεμένων και γεωγραφικά απομακρυσμένων Ελλήνων, για **επικοινωνία** με τους ομοεθνείς τους.
- Η νοσταλγία των μεταναστών-αποίκων για τη μητέρα πατρίδα.
- Η ιδέα ότι ανήκαν **στον ίδιο λαό**.

**Θυμάστε
κάποιες από αυτές
τις πανελλήνιες γιορτές
& κάποια πανελλήνια ιερά;**

α) Οι διάφοροι πανελλήνιοι **αθλητικοί αγώνες**· οι πιο γνωστοί ήταν οι **Ολυμπιακοί**.

β) Τα διάφορα **μαντεία**· το πιο γνωστό ήταν **των Δελφών**.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΔΙΑΘΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΡΑΖΙΟΥ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΤΗΣ
Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΤΑΖΙΟΥ
Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΑΘΗΝΩΝ

Α. Αγώνες στην αρχαία Ελλάδα

- Η λέξη αγώνας για τους αρχαίους Έλληνες σήμαινε αρχικά, *συγκέντρωση πολλών ανθρώπων*. Αργότερα σήμαινε και *τον τόπο θρησκευτικής ή εορταστικής συγκέντρωσης* κι έπειτα *κάθε αγώνισμα που τελούνταν στους χώρους αυτούς*.
- Οι αγώνες είναι δημιούργημα του ελληνικού πνεύματος και θεωρούνταν θεσμός καθαρά ελληνικός. Διαμορφώθηκαν και καθιερώθηκαν από τα *«ηρωικά χρόνια», τη Μυκηναϊκή εποχή*.
- Οι αγώνες συνδέονταν στενά με τις θρησκευτικές γιορτές των αρχαίων, τις οποίες διοργάνωναν για να τιμήσουν τους θεούς τους (π.χ. Δίας), τους διακεκριμένους νεκρούς (π.χ. Πάτροκλος) και τους ξένους τους (π.χ. Οδυσσέας).
- Οι αρχαίοι τους αγώνες **δεν τους θεωρούσαν ως επάγγελμα** αλλά μέσο για να αναπτύξουν αρμονικά το σώμα και το πνεύμα τους.
- Οι αγώνες διακρίνονταν σε **αθλητικούς, μουσικούς, ποιητικούς, δραματικούς ή σκηνικούς**.
- Οι υπεύθυνοι για τη *διεξαγωγή των αγώνων, την τήρηση των κανονισμών και την κρίση των αθλητών* λέγονταν **Ελλανοδίκες**.
- Οι αγώνες διακρίνονταν σε **μικρούς τοπικούς** (Παναθήναια, Ηραία, Ασκληπιεία, Πανιώνια...) και **σε πανελληνίους** (Ολύμπια, Νέμεα...).

- **Στους Πανελλήνιους Αγώνες, που ήταν πολύ σπουδαίοι, έπαιρναν μέρος αθλητές από όλον τον ελληνικό κόσμο.**
- **Γίνονταν με επισημότητα, θεωρούνταν ιεροί και κατά τη διάρκεια τους σταματούσαν οι εχθροπραξίες (ιερή εκεχειρία) ανάμεσά στις ελληνικές πόλεις.**
- **Οι πιο σημαντικοί από αυτούς ήταν: τα Πύθια, τα Ίσθμια, τα Νέμεα και τα Ολύμπια.**
 - **Τα Πύθια, στους Δελφούς προς τιμήν του Απόλλωνα.** Στην αρχή ήταν μόνο ποιητικοί και μουσικοί, μα αργότερα έγιναν ιππικοί και γυμνικοί. Τα έπαθλα των νικητών ήταν στεφάνια από **ιερή δάφνη** του Απόλλωνα. Πρώτα τελούνταν κάθε **εννέα χρόνια** και μετέπειτα κάθε **πέντε χρόνια**.
 - **Τα Ίσθμια, στον ισθμό της Κορινθίας προς τιμήν του Ποσειδώνα.** Τα έπαθλα ήταν στεφάνια από **κλαδιά της ιερής κουκουναριάς**. Τελούνταν κάθε **τρία χρόνια**.
 - **Τα Νέμεα, στην Νεμέα προς τιμήν του Δία.** Τα έπαθλα ήταν στεφάνια από **αγριοσέλινο** και τελούνταν κάθε **δύο χρόνια**.

- Οι Πανελλήνιοι αγώνες ήταν δεμένοι με τη θρησκευτική ζωή των αρχαίων Ελλήνων. Οι αγώνες σε ιερούς χώρους *ήταν ένας τρόπος για να εκφράσουν οι αρχαίοι Έλληνες την ευσέβειά τους* με την επίδειξη της σωματικής τους ρώμης, με τα αγωνίσματα, αυτοσχέδια στην αρχή, οργανωμένα και επίσημα αργότερα. *Ήταν δηλαδή οι αγώνες κάτι σαν θυσία ή προσφορά προς τους θεούς, μια άλλη μορφή προσευχής.*
- Οι αγώνες δεν ήταν μόνο αθλητικοί. Μαζί με αυτούς έκαναν επίδειξη και *σε πνευματικά δημιουργήματα*. Εκφωνούνταν λόγοι πανηγυρικοί, διαβάζονταν συγγράμματα, απαγγέλλονταν ποιήματα, ψάλλονταν τραγούδια, εκτελούνταν χορευτικές επιδείξεις.
- Οι αγώνες ήταν και μια ευκαιρία και ψυχική ανάγκη των σκόρπιων Ελλήνων σε όλες τις ακτές της Μεσογείου για επικοινωνία. Η συνάντηση στους Πανελλήνιους αγώνες τόνιζε:
 - *την κοινή καταγωγή των Ελλήνων,*
 - *τόνωνε την περηφάνια της φυλής,*
 - *ανανέωνε τους ψυχικούς και τους πνευματικούς δεσμούς τους,*
 - *τους θωράκιζε απέναντι στον κίνδυνο της αποξένωσης και της πολιτιστικής αλλοτρίωσης.*

Πού διεξάγονταν οι αρχαίοι Ολυμπιακοί αγώνες;

Ολυμπία

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

Α. Λίγα λόγια για την αρχαία Ολυμπία

Η αρχαία Ολυμπία ήταν πόλη της Πελοποννήσου στην Ηλεία, γνωστή ως ο τόπος διεξαγωγής των Ολυμπιακών Αγώνων. Εκεί στη δυτική Πελοπόννησο, στην πανέμορφη κοιλάδα του ποταμού Αλφειού, άνθισε το πιο δοξασμένο ιερό της αρχαίας Ελλάδας, που ήταν αφιερωμένο στον πατέρα των θεών, τον Δία. Απλώνεται στους νοτιοδυτικούς πρόποδες του κατάφυτου **Κρονίου λόφου**, μεταξύ των ποταμών **Αλφειού και Κλαδέου**, που ενώνονται σε αυτή την περιοχή.

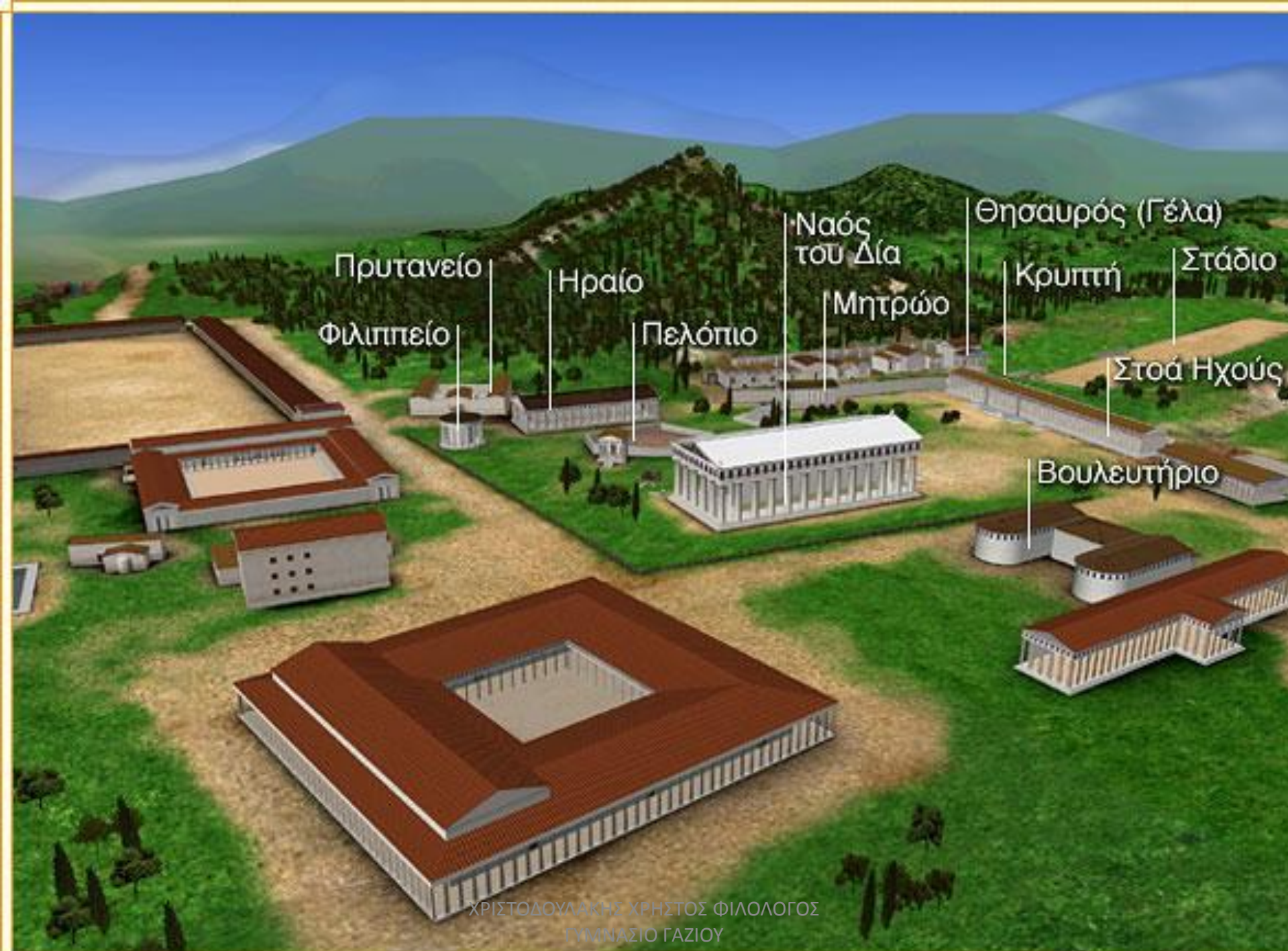
Παρά την απομονωμένη θέση της κοντά στη δυτική ακτή της Πελοποννήσου, η Ολυμπία καθιερώθηκε στο πανελλήνιο ως το σημαντικότερο θρησκευτικό και αθλητικό κέντρο. Εδώ γεννήθηκαν οι σπουδαιότεροι αγώνες της αρχαίας Ελλάδας, οι Ολυμπιακοί, που γίνονταν **κάθε τέσσερα χρόνια προς τιμήν του Δία**, ένας θεσμός με πανελλήνια ακτινοβολία και λάμψη από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα. Η απαρχή της λατρείας και των μυθικών αναμετρήσεων που έλαβαν χώρα στην Ολυμπία χάνεται στα βάθη των αιώνων και σίγουρα ανάγεται στα Μυκηναϊκά χρόνια. **Πέλοπας και Ηρακλής** διεκδικούν τον τίτλο των ιδρυτών αυτών **των ιερών αγώνων**.

Στην αρχαία Ολυμπία βρισκόταν ο περίφημος **δωρικός ναός του Ολυμπίου Διός**, μέσα στον οποίο υπήρχε το χρυσελεφάντινο άγαλμα του Διός, έργο του Φειδία, το οποίο ήταν γνωστό στην αρχαιότητα ως ένα από τα επτά θαύματα του κόσμου.

Η **αφετηρία των Ολυμπιακών Αγώνων** χρονολογείται πίσω στο **776 π.Χ.** και τελούνταν κάθε τέσσερα χρόνια. Το **393 μ.Χ.** ο Βυζαντινός Αυτοκράτορας Θεοδόσιος Α' απαγόρευσε την τέλεσή τους ως ειδωλολατρική γιορτή.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

Πρυτανείο
Φλιππείο

Ηραίο

Πελόπιο

Ναός
του Δία

Μητρόω

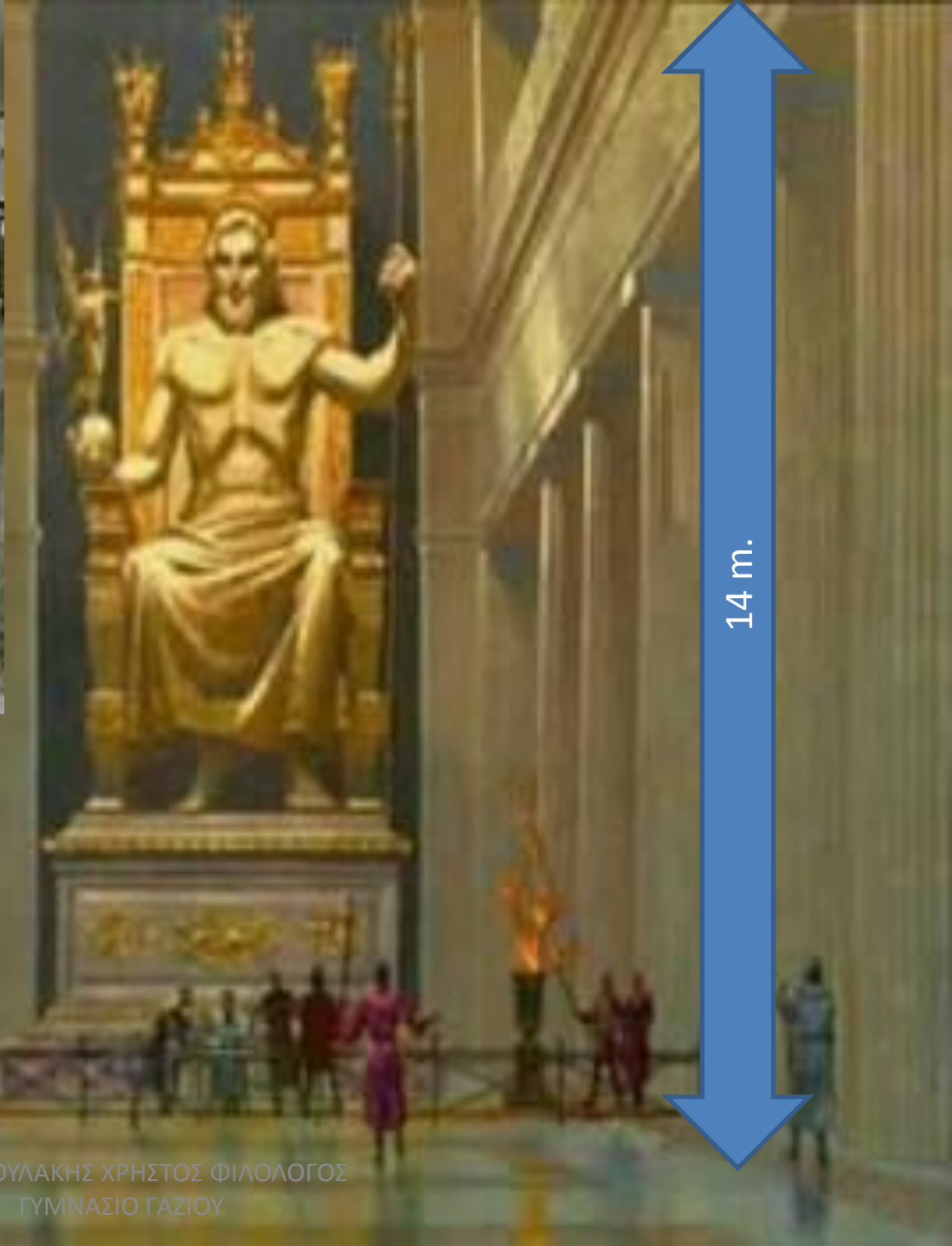
Θησαυρός (Γέλα)

Κρυπτή

Στάδιο

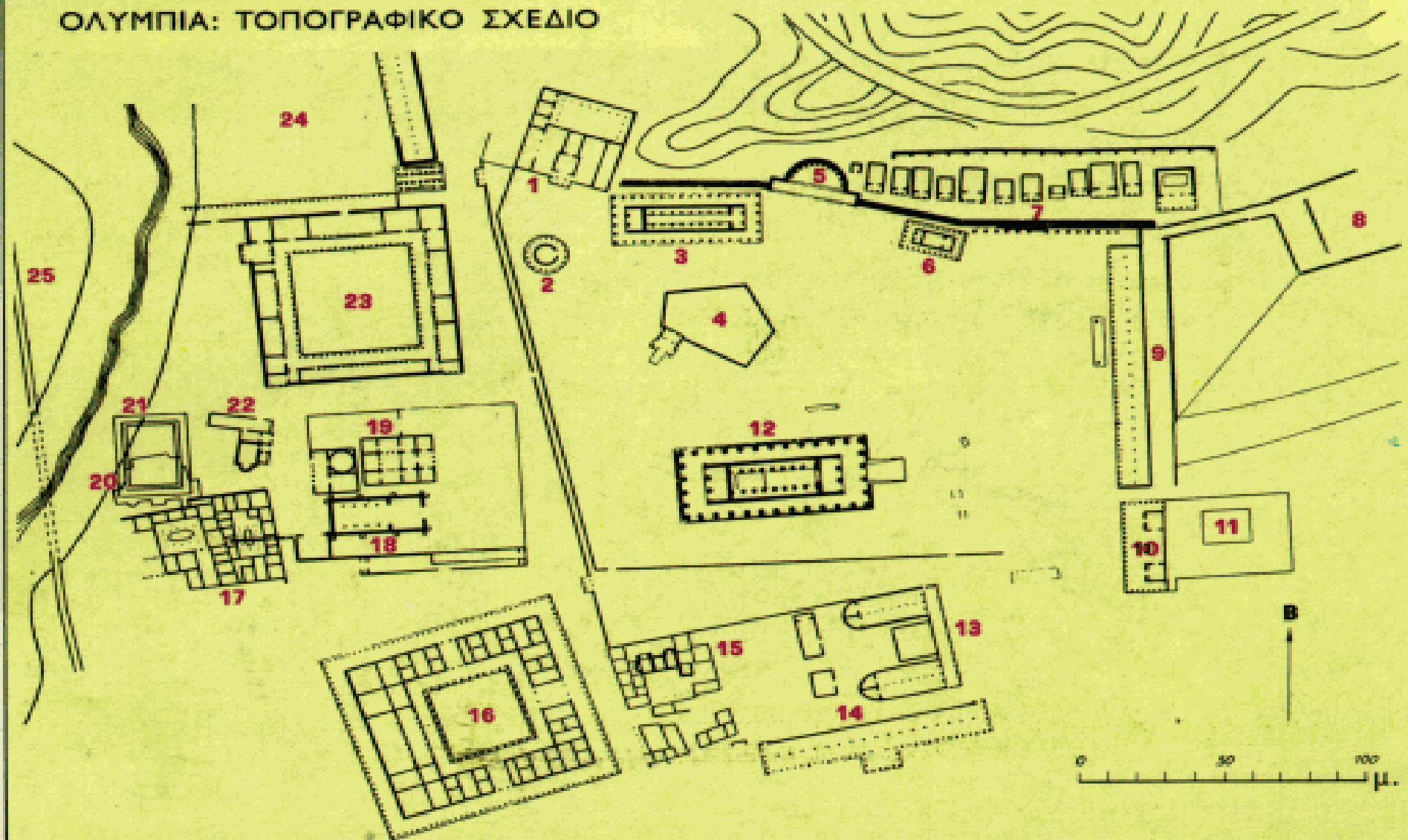
Στοά Ηχούς

Βουλευτήριο

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

ΟΛΥΜΠΙΑ: ΤΟΠΟΓΡΑΦΙΚΟ ΣΧΕΔΙΟ

- 1 - Πρυτανείον· 2 - Φιλιππειών· 3 - Ήραιον· 4 - Πελόπιον· 5 - Νυμφαίων· 6 - Μητρῶον· 7 - κρηπίδωμα τῶν θησαυρῶν· 8 - Στάδιο· 9 - Στοὰ τῆς Ἥχους· 10 - Νοτιοανατολικὸ κτίριο· 11 - οἰκία τοῦ Νέρωνος· 12 - Ναὸς τοῦ Διός· 13 - Βουλευτήριον· 14 - Νοτία Στοὰ· 15 - θέρμες· 16 - Λεωνίδαιον· 17 - Ρωμαϊκοὶ ξενῶνες· 18 - Ἔργαστήριον τοῦ Φεβία· 19 - Στοὰ κολλεῶν· 20 - θέρμες τοῦ Κλαδέου· 21 - δεξαμενὴ· 22 - λουτήρες τῆς κλασικῆς ἐποχῆς· 23 - Παλαίστρα· 24 - Γυμνάσιον· 25 - τείχος.

Τι ήταν οι Ολυμπιακοί αγώνες;

- Ήταν η πιο μεγάλη θρησκευτικο-αθλητική συνάντηση των Ελλήνων.
- Αποτελούσαν τους πιο φημισμένους ιερούς αγώνες, οι οποίοι διεξάγονταν προς τιμήν του Δία.

Κάθε πότε και πού γίνονται;

- Κάθε τέσσερα χρόνια (4) στην αρχαία Ολυμπία – Ήλιδα, το μήνα Εκατομβαιώνα (Αύγουστο).
- Διαρκούσαν 5 μέρες.

Ποιοι συμμετείχαν;

- Έπαιρναν μέρος:
 - μόνο Έλληνες (από όλο τον ελληνικό κόσμο)
 - μόνο άνδρες (αθλητές και θεατές)

ΚΑΛΛΙΠΑΤΕΙΡΑ (5^{ος} – 4^{ος} αι. π.Χ.)

- Κάποτε, λένε, μια ηλικιωμένη γυναίκα πήγε στην Ολυμπία, μπήκε στο στάδιο, στάθηκε σε μια γωνιά και παρατηρούσε τους αθλητές που αγωνίζονταν. Όταν όμως την είδαν οι Ελλανοδίκες, της έκαναν παρατηρήσεις, γιατί τόλμησε να μπει στο στάδιο. Εκείνη τότε απάντησε: «Σε ποια άλλη γυναίκα ο θεός, που λατρεύεται εδώ, έδωσε τέτοια ευκαιρία να καυχιέται πως έχει πατέρα, τρία αδέρφια ολυμπιονίκες και τώρα τον γιο της έτοιμο να αγωνιστεί;»

Αισχίνης, Επιστολαί, 4. 5.

Για ποιο λόγο παρατήρησαν οι Ελλανοδίκες την Καλλιπάτειρα; Σήμερα συμβαίνει κάτι τέτοιο;

Η μοναδική έγγαμη γυναίκα που τόλμησε να παραβιάσει το άβατο της Ολυμπίας ήταν η Καλλιπάτειρα από τη Ρόδο, που καταγόταν από μεγάλη οικογένεια ολυμπιονικών. Ήταν κόρη του περίφημου ολυμπιονίκη Διαγόρα και σύζυγος ενός επίσης μεγάλου ολυμπιονίκη, του Καλλιάνακτος, ενώ τα αδέρφια της (Δαμάγητος, Ακουσίλαος και Δωριέας) και ο γιος της Πεισίροδος κέρδισαν κι αυτοί σημαντικές νίκες στους Ολυμπιακούς Αγώνες και στα Ίσθμια.

Αυτή, όταν έμεινε χήρα, ανέλαβε η ίδια την εκγύμναση και την προετοιμασία του γιου της Πεισιρόδου, για να λάβει μέρος στο αγώνισμα της πυγμαχίας κατά την 96η Ολυμπιάδα (396 π.Χ.). Φλεγόμενη από επιθυμία να παρακολουθήσει τον γιο της να αγωνίζεται και να νικά στην Ολυμπία, αψήφησε τον σχετικό νόμο, μεταμφιέστηκε σε άντρα γυμναστή και πέρασε στο στάδιο.

Οι ελλανοδίκες, όταν την ανακάλυψαν, από σεβασμό προς τον πατέρα, τον σύζυγο και τον γιο της, για τη σημαντική αθλητική συνεισφορά τους, δεν την τιμώρησαν, αλλά την άφησαν ελεύθερη.

**Πότε άρχισαν να τελούνται
επίσημα;**

- το **776 π.Χ.**
- το έτος αυτό αργότερα (τον 4^ο αι. π.Χ.) αποτέλεσε τη βάση για τη χρονολόγηση των γεγονότων.
 - Οι αρχαίοι έλεγαν π.χ. ότι η Μάχη των Πλαταιών έγινε το 2^ο έτος της 75^{ης} Ολυμπιάδας (Ολυμπιάδα = τα τέσσερα χρόνια που μεσολαβούσαν μεταξύ δύο Ολυμπιακών αγώνων).

ΧΡΟΝΟΛΟΓΗΣΗ ΜΕ ΒΑΣΗ ΤΙΣ ΟΛΥΜΠΙΑΔΕΣ

Ο υπολογισμός του χρόνου κατά Ολυμπιάδες εισήχθη στην αρχαία Ελλάδα από τον ιστορικό **Τίμαιο τον Ταυρομενίτη (352-260 π.Χ.)**, ο οποίος κατέγραψε διάφορα γεγονότα κατά Ολυμπιάδες τις οποίες παρέβαλε προς τους καταλόγους των επώνυμων αρχόντων στην Αθήνα, των εφόρων στη Σπάρτη και των ιερειών της Ήρας στο ναό της στο Άργος. Ως πρώτη Ολυμπιάδα θεωρήθηκε εκείνη του **776 π.Χ.** κατά την οποία νικητής στον αγώνα δρόμου ήταν ο Ηλείος Κόροιβος. Τη συνήθεια του Τίμαιου, να μνημονεύονται γεγονότα κατά Ολυμπιάδες, ακολούθησαν ο Πολύβιος, ο Διόδωρος κ.ά. Το σύστημα αυτό ήταν σε χρήση μέχρι τον 4ο αιώνα μ.Χ.

Για να υπολογιστεί σε ποιο έτος αντιστοιχεί κάθε έτος μιας Ολυμπιάδας ακολουθείται ο εξής υπολογισμός: πολλαπλασιάζεται επί 4 ο αριθμός της προηγούμενης από τη δεδομένη Ολυμπιάδα και στο γινόμενο προστίθεται ο αριθμός του ζητούμενου έτους (1ο, 2ο, 3ο, 4ο) και το άθροισμα αφαιρείται από το 777.

Παράδειγμα: για να βρεθεί το πρώτο έτος της 46ης Ολυμπιάδας έχουμε:

$$45 \times 4 = 180 + 1 = 181, 777 - 181 = 596.$$

Το πρώτο έτος δηλαδή της 46ης Ολυμπιάδας ήταν το 596 π.Χ.

Εγκυκλοπαίδεια Πάπυρος–Λαρούς–Μπριτάνικα (Το Βήμα)

**Μπορείτε να χρονολογήσετε τη μάχη του Μαραθώνα (490 π.Χ.)
με βάση τις Ολυμπιάδες;**

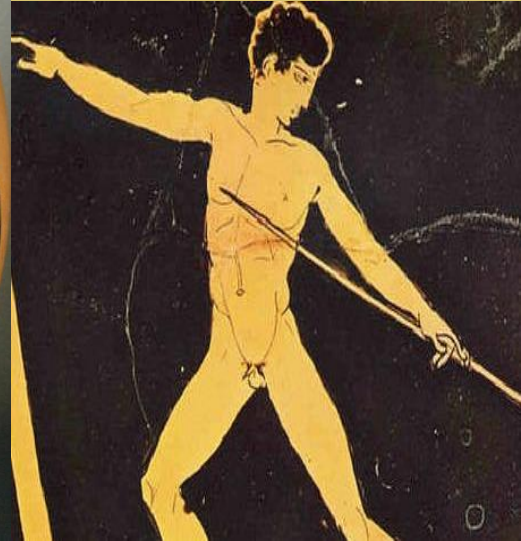
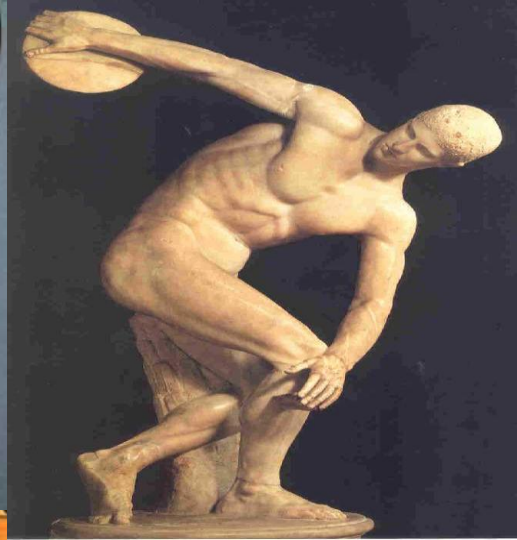
Πώς γινόταν η αναγγελία των αγώνων;

- Πριν από τους αγώνες (10 μήνες) κήρυκες (σπονδοφόροι) σταλμένοι από τις αρχές της Ήλιδας περιέτρεχαν την Ελλάδα και ανακοίνωναν την επικείμενη έναρξή τους.

Τι ήταν η ιερά εκχειρία;

- Ένα μήνα πριν από τη γιορτή οι άρχοντες των αγώνων κήρυτταν την **ιερή εκεχειρία (ανακωχή)**.
- Οι πόλεμοι σταματούσαν για τρεις μήνες και μπορούσαν έτσι οι αντιπροσωπείες (**αθλητές, επίσημοι, ιερείς, λαός**) από τις ελληνικές πόλεις (**εντός και εκτός Ελλάδας**) να φθάσουν στην Ολυμπία χωρίς να διατρέξουν κανέναν κίνδυνο.
- Η **ιερή εκεχειρία διαρκούσε 1-3 μήνες και αφορούσε όλο τον ελληνικό κόσμο.**

ΠΟΣΑ ΚΑΙ ΠΟΙΑ ΗΤΑΝ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ ΟΛΥΜΠΙΑΚΑ ΑΓΩΝΙΣΜΑΤΑ;

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

Τα αρχαία ολυμπιακά αθλήματα ήταν 10 ανδρικά & 4 παιδικά

ΑΝΔΡΙΚΑ

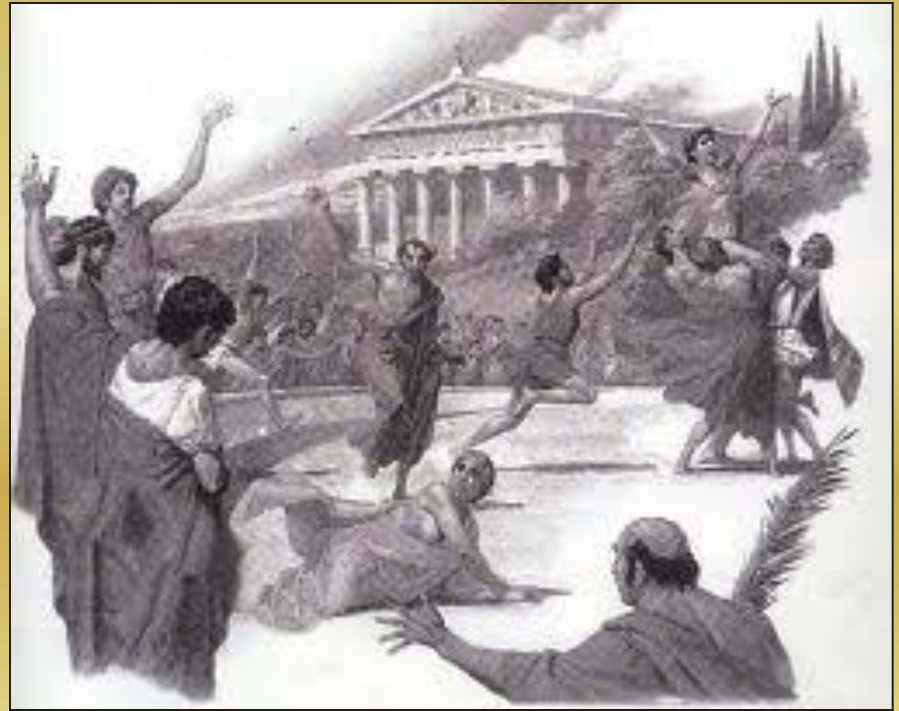
- Στάδιον (~194 μ.)
- Δίαυλος (~390 μ.)
- Δόλιχος (~3900 μ.)
- Πάλη
- Πυγμή
- Παγκράτιον
- Αρματοδρομία
- Ιπποδρομία
- Οπλιτοδρομία
- Πένταθλον

(ακόντιο, δίσκος, άλμα, δρόμος, πάλη)

ΠΑΙΔΙΚΑ

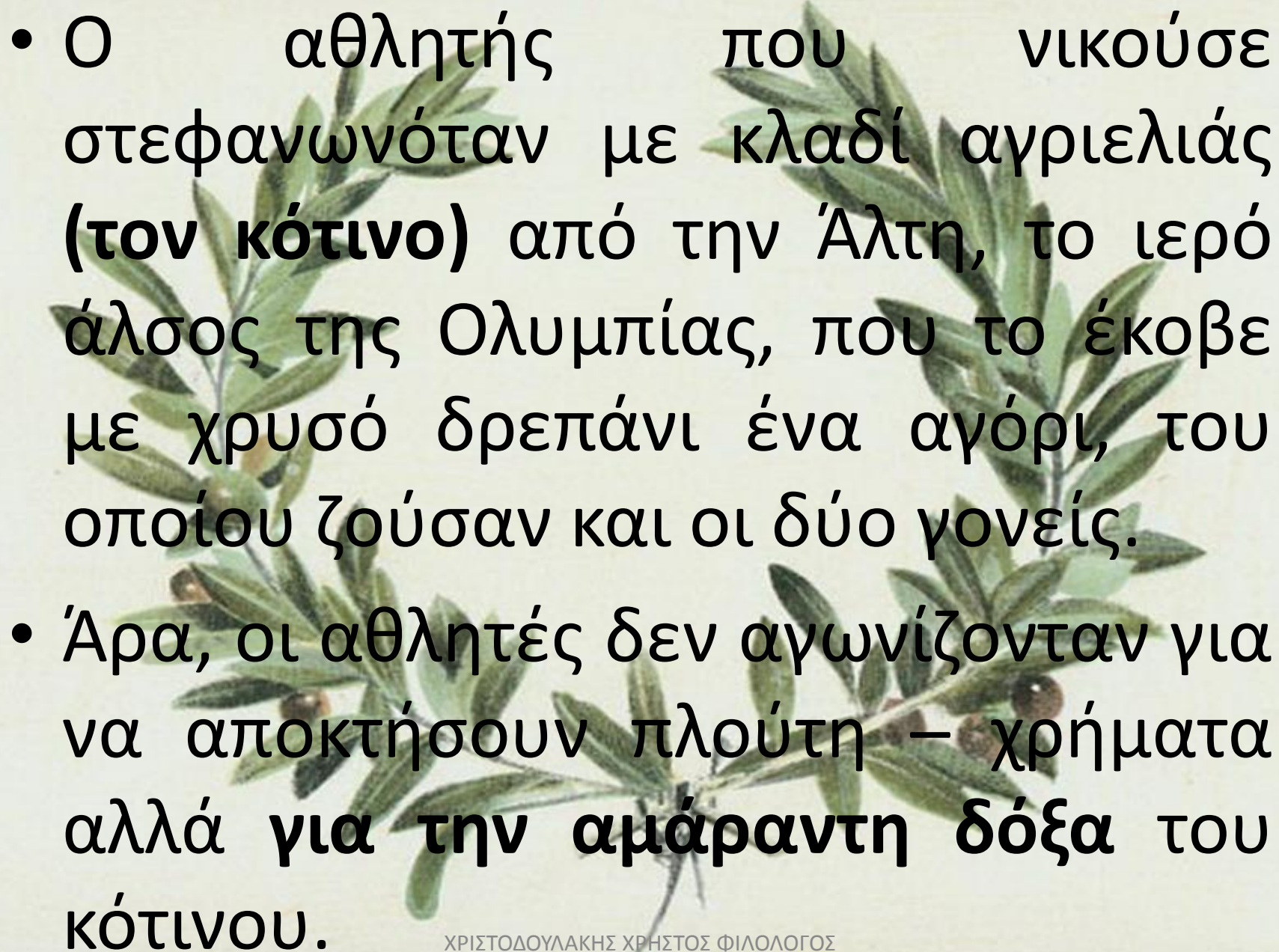
- Στάδιον
- Πάλη
- Πυγμή
- Παγκράτιον

- Κριτές των αγώνων
ήταν οι Ελλανοδίκες

Έπαθλο νικητών

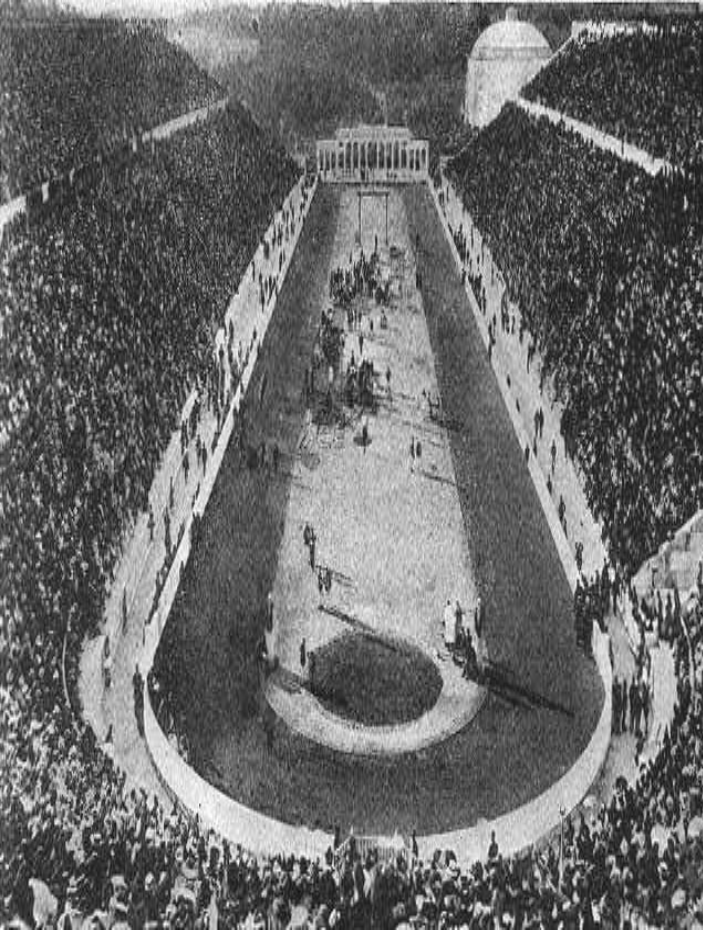
ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

-
- Ο αθλητής που νικούσε στεφανωνόταν με κλαδί αγριελιάς (τον κότινο) από την Άλτη, το ιερό άλσος της Ολυμπίας, που το έκοβε με χρυσό δρεπάνι ένα αγόρι, του οποίου ζούσαν και οι δύο γονείς.
 - Άρα, οι αθλητές δεν αγωνίζονταν για να αποκτήσουν πλούτη – χρήματα αλλά για την αμάραντη δόξα του Κότινου.

Πώς αντιμετώπιζαν οι Έλληνες τον ολυμπιονίκη;

- Κέρδιζε την **αγάπη όλων**, ενώ **θριαμβευτική** ήταν και η υποδοχή που του επιφύλασσε η πόλη του.
 - *Η είσοδος γινόταν συνήθως πάνω σε άρμα, όχι από την πύλη, αλλά από ένα άνοιγμα του τείχους που το γκρέμιζαν συμβολικά*, με την πεποίθηση ότι το κενό στο εξής θα το κάλυπτε ο ίδιος με την ανδρεία του.
 - *Στη Σπάρτη* μάλιστα ο ολυμπιονίκης αποκτούσε το προνόμιο **να πολεμάει στη μάχη δίπλα στον βασιλιά**.
 - *Ποιητές*, όπως ο Πίνδαρος, αφιέρωναν ποιήματα (*ολυμπιόνικους*) σε νικητές αγώνων και *γλύπτες* σκάλιζαν τα αγάλματα τους. **Πλούσιοι, άρχοντες και βασιλιάδες** πήγαιναν στους Πανελλήνιους Αγώνες, για να διεκδικήσουν ένα στεφάνι. **Τόση μεγάλη ήταν η τιμή του νικητή!**

Πότε αναβίωσαν οι Ολυμπιακοί αγώνες;

- 1896
- Τόπος:
Αθήνα

- Εμπνευστής:
Πιερ ντε Κουμπερτέν
(1863-1937)

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

Σύγχρονα Ολυμπιακά Αθλήματα

- ✓ Αντιπέριση
- ✓ Αντισφαίριση
- ✓ Άρση Βαρών
- ✓ Γυμναστική
- ✓ Επιτραπέζια Αντισφαίριση
- ✓ Ιππασία
- ✓ Ιστιοπλοΐα
- ✓ Καλαθοσφαίριση
- ✓ Κανό-Καγιάκ
- ✓ Κωπηλασία
- ✓ Μοντέρνο Πένταθλο
- ✓ Μπέιζμπολ
- ✓ Ξιφασκία
- ✓ Πάλη
- ✓ Πετοσφαίριση
- ✓ Ποδηλασία
- ✓ Ποδόσφαιρο
- ✓ Πυγμαχία
- ✓ Σκοποβολή
- ✓ Σόφτμπολ
- ✓ Στίβος
- ✓ Ταεκβοντό
- ✓ Τζούντο
- ✓ Τοξοβολία
- ✓ Τρίαθλο
- ✓ Χόκεϊ
- ✓ Υγρός Στίβος
- ✓ Χειροσφαίριση

**Ποια είναι
η παιδαγωγική ωφελιμότητα
των Ολυμπιακών αθλημάτων
και γενικά του αθλητισμού;**

- Διδάσκουν την ευγενική άμιλλα, δηλαδή τον έντιμο συναγωνισμό *(το ευ αγωνίζεσθαι)*.
- Μαθαίνουν στους νέους να θέτουν υψηλούς στόχους και να αγωνίζονται σκληρά και με έντιμα μέσα για να τους πετύχουν.
(τα αγαθά κόποις κτώνται).
- Βοηθούν στην αρμονική και ισόρροπη ανάπτυξη του σώματος, της ψυχής και του πνεύματος των νέων *(νους υγιής εν σώματι υγιεί)*.

**Γιατί υπήρχαν τα
μαντεία
στα αρχαία χρόνια;**

Στα μαντεία κατέφευγαν οι άνθρωποι,
γιατί αισθάνονταν την ανάγκη:

- να μάθουν το μέλλον τους,
- να συμβουλευτούν τους θεούς για την αντιμετώπιση μικρών και μεγάλων ζητημάτων της καθημερινότητας,
- να βρουν απαντήσεις σε ερωτήματα που τους βασάνιζαν,
- να μάθουν γιατί συνέβαιναν κάποια δυσάρεστα πράγματα στη ζωή τους.

Ποια ερωτήματα υπέβαλλαν στα μαντεία

οι αρχαίοι πρόγονοί μας;

Τα πιο συχνά ερωτήματα τα οποία έθεταν οι πρόγονοί μας, όταν επισκέπτονταν μαντεία, αποκάλυψε έρευνα που διεξήγαγε το τμήμα κλασικών σπουδών του Πανεπιστημίου του Ελσίνκι και όπως αποδεικνύεται δεν απέχουν πολύ από αυτά που διερωτώνται και οι σύγχρονοι άνθρωποι.

- «Θα ευτυχίσω με τη γυναίκα που θα παντρευτώ;»
- «Θα αποκτήσω παιδιά στον γάμο μου;»
- «Θα κινδυνεύσω στο επικείμενο ταξίδι μου στις αποικίες;»
- «Σε ποιους θεούς να απευθύνω θυσίες για να έχω καλή υγεία;»
- «Να φύγω ή να μείνω;», ρωτούσε τον Νάιο Δία και τη Διώνη τις θεότητες στις οποίες ήταν αφιερωμένο το μαντείο, ένας δούλος, καταγράφοντας την ερώτησή του σε μολυβένιο έλασμα, το υλικό που χρησιμοποιούσαν και οι υπόλοιποι επισκέπτες της Δωδώνης.
- «Ποιος έκλεψε το σεντόνι;» ή «ποιος δηλητηρίασε την Αριστοβούλα;», ήταν οι απορίες ανθρώπων που προσπαθούσαν να εξιχνιάσουν το έγκλημα που τους απασχολούσε.
- «Να ζητήσω την ιθαγένεια τώρα;», αναρωτιόταν ένας μέτοικος, ενώ ένας ανήσυχος σύζυγος ζητούσε να μάθει αν το παιδί που κυοφορούσε η γυναίκα του ήταν πράγματι δικό του.
- «Σε ποιον θεό να προσευχηθώ ώστε να πάει καλά η επιχείρησή μου» ανέφερε ένα άλλο ερώτημα, που κάλλιστα θα μπορούσε να είναι και σύγχρονο, όπως και όλα τα παραπάνω.

Απαντήσεις στα παραπάνω ερωτήματα ευελπιστούσαν να αποκτήσουν μέσω των χρησμών οι αρχαίοι Έλληνες που κατέφευγαν στα μαντεία της εποχής, **λαμβάνοντας όχι πάντα τις πιο σαφείς απαντήσεις.**

**Ποιο ήταν το πιο
γνωστό μαντείο
στον αρχαίο
ελληνικό κόσμο
και σε ποιο θεό ήταν
αφιερωμένο;**

Το μαντείο
των **Δελφών**, το οποίο
ήταν αφιερωμένο
στον **Απόλλωνα**

**Φωκίδα, στις πλαγιές
του Παρνασσού,
500 μ. υψόμετρο.**

Δελφοί

Αθήναι

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΔΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

Η ιστορία του μαντείου

- Οι απαρχές της δελφικής λατρείας τοποθετούνται χρονικά στους μυκηναϊκούς χρόνους (1.600 – 1.100 π.Χ.).
- Φαίνεται πως η πρώτη θεότητα που λατρεύτηκε (πιθανόν στο τέμενος της Προναίας Αθηνάς) ήταν η Γη και πως η επωνυμία της, πρωτόμαντις, αποτελεί ένδειξη για την ύπαρξη μαντείου στους Δελφούς πριν καθιερωθεί εκεί η λατρεία του Απόλλωνα. Οι χρησμοί δίνονταν από την ιέρεια της Γης, γι' αυτό και αργότερα έχουμε γυναίκα και όχι άνδρα μάντη.
- Ο μύθος αναφέρει ότι τη Γη διαδέχτηκε η κόρη της Θέμις, ενώ ο Απόλλων ήταν ο τρίτος στη σειρά θεός που λατρεύτηκε. Η λατρεία του Απόλλωνα επικράτησε έπειτα από σύγκρουση με την παλαιά λατρεία, όπως μαρτυρεί ο μύθος για το φόνο του Πύθωνα, του δράκοντα – τεράστιου φιδιού που φύλαγε το ιερό της Γης.
- Ακριβή στοιχεία για το χρόνο καθιέρωσης της λατρείας του Απόλλωνα στους Δελφούς δεν υπάρχουν. Γνωρίζουμε, ωστόσο, ότι το ιερό των Δελφών αναφέρεται στον Όμηρο και στον ομηρικό ύμνο στον Απόλλωνα, πράγμα που σημαίνει πως το ιερό ήταν ονομαστό και το θεωρούσαν παλαιό ήδη από τότε. Στην Οδύσσεια μάλιστα γίνεται λόγος για προφητεία του θεού, αλλά το όνομα της μάντισσας, Πυθία, συναντάται για πρώτη φορά στην Ιστορία των Περσικών πολέμων του Ηροδότου (5^{ος} αι. π.Χ.).

- Το μαντείο των Δελφών διαδραμάτισε σημαντικό ρόλο στην ιστορία των ελληνικών πόλεων, κυρίως στην περίοδο του β' αποικισμού, καθώς προτού ξεκινήσουν οι άποικοι – μετανάστες για τη νέα τους πατρίδα, ζητούσαν πάντα τη συμβουλή του θεού.
- Αλλά και στους πολέμους και για τα καθημερινά προβλήματα, άτομα και πόλεις κατέφευγαν στους Δελφούς για βοήθεια.
- Και όχι μόνο οι Έλληνες, αλλά και ξένοι μονάρχες από μακρινά μέρη ζητούσαν το χρησμό του Απόλλωνα και πρόσφεραν πολύτιμα αναθήματα ως αμοιβή.

**Στα ερωτήματα των πιστών
απαντούσε ο ίδιος ο θεός ή
κάποιος / α ιερέας – μάντης;**

Ο θεός αυτός της μαντικής
έδινε τους χρησμούς
μέσω της ιέρειας Πυθίας

Πυθία

- **Πυθία** ονομαζόταν η εκάστοτε Πρωθιέρεια του Θεού Απόλλωνα στο Μαντείο των Δελφών η οποία, ευρισκόμενη **σε έκσταση**, μετέφερε τους χρησμούς του Θεού προς τον ενδιαφερόμενο. Πρώτη Πυθία του Μαντείου των Δελφών κατά την ελληνική μυθολογία ήταν η **Φημονόη**.
- Η λέξη «Πυθία» προέρχεται από το «Πύθων», το όνομα ενός ερπετού, φιδιού ή «δράκου» που σκότωσε κατά τη μυθολογία ο Απόλλωνας για να κυριεύσει το χώρο του μαντείου στους Δελφούς. Μέχρι τότε το μαντείο ήταν το κέντρο της χθόνιας λατρείας της Γαίας.
- Η μυθολογική παράδοση αναφέρει πως αρχικά η Πυθία ήταν μία νέα ανύπαντρη γυναίκα. Πάντως, όσον αφορά τις εποχές για τις οποίες διαθέτουμε αρκετά στοιχεία, η Πυθία ήταν γυναίκα άνω των 50 ετών, χωρίς οικογενειακές υποχρεώσεις, αφιερωμένη στο θεό που κατοικούσε σε ιδιαίτερη κατοικία μέσα στο ιερό τέμενος του Απόλλωνα.
- Η Πυθία δεν προερχόταν από αριστοκρατική οικογένεια ούτε είχε υψηλή μόρφωση, αλλά ήταν μια απλή χωρική. Μάλλον επιλεγόταν από τις γυναίκες που εκτελούσαν ορισμένα λατρευτικά καθήκοντα στο ναό.
- Στα παλαιότερα χρόνια η Πυθία έδινε μόνο ένα χρησμό, κάθε Φεβρουάριο, αργότερα 9 φορές το χρόνο (εκτός από τους μήνες του χειμώνα κατά τους οποίους ο Απόλλωνας εγκατέλειπε το μαντείο και πήγαινε στο Τριόπιο της Μ. Ασίας).

**Τι χαρακτήρα είχαν
οι απαντήσεις
(χρησμοί)
της Πυθίας;**

- Πολλές φορές είχαν **αμφίσημο** (δηλ. **διφορούμενο**) νόημα.

→ **ΗΞΕΙΣ ΑΦΗΞΕΙΣ ΟΥ ΕΝ ΠΟΛΕΜΩ ΘΗΗΞΕΙΣ.**

- Οι απαντήσεις δίνονταν με **λακωνικό, δυσνόητο & πλάγιο** (μεταφορικό – **αινιγματικό**) τρόπο, γι' αυτό και ο Απόλλωνας ονομαζόταν **Λοξίας**.

- **Τη μέρα που το μαντείο έδινε χρησμούς** υπήρχαν τρεις Πυθίες στο ιερό, δύο που χρησιμοδοτούσαν και μία εφεδρική.
- **Τα ξημερώματα της ορισμένης μέρας για χρησιμοδοσία** η Πυθία πλενόταν στην Κασταλία πηγή και θυμιατιζόταν στην ιερή εστία με καπνό από φύλλα δάφνης και σπόρους κριθαριού. Ο ιερέας προσέφερε στο θεό ως θυσία ένα κασίκι και αν ο θεός έκανε το ζώο να τρέμει σήμαινε ότι συναινούσε και ότι θα έδινε χρησμό. Τότε η Πυθία έμπαινε στο άδυτο του ναού, μασούσε φύλλα δάφνης, έπινε ιερό νερό από την Κασταλία πηγή και τέλος καθόταν στον τρίποδα του θεού. Από τη βάση του τρίποδα έβγαιναν αναθυμιάσεις που παράγονταν με την καύση διαφόρων **ψυχοτρόπων (παραισθησιογόνων) βοτάνων**, εμπλουτισμένων με υψηλές ποσότητες μεθανίου που ανέδιδε ένα χάσμα της γης που υπήρχε σε εκείνο το σημείο του ναού.
- **Στο μεταξύ ανάλογες ετοιμασίες έκαναν το ιερατείο** (ο προφήτης – αρχιερέας και οι άλλοι ιερείς – όσιοι).
- **Όσοι περίμεναν για το χρησμό** καθαίρονταν και αυτοί, τελούσαν θυσία, πλήρωναν ένα ποσό και με την καθορισμένη σειρά έθεταν τα ερωτήματά τους όχι στην Πυθία αλλά στον προφήτη (αρχιερέα).

- **Ο προφήτης διαβίβαζε τα ερωτήματα στην Πυθία** και αυτή υπό την επήρεια της δάφνης που μασούσε και των αναθυμιάσεων από τα βότανα και το φυσικό αέριο ερχόταν σε έκσταση, δηλ. έπεφτε σε παραισθήσεις και έβγαζε ασυνάρτητες κραυγές και λόγους. Ο προφήτης στη συνέχεια ερμήνευε τις ακατάληπτες, ασυνάρτητες κραυγές της και έδινε την απάντηση (χρησμό) του θεού στον πιστό.
- **Οι ιερείς του μαντείου μετέτρεπαν τα άναρθρα αυτά λόγια σε έμμετρους χρησμούς**, με διφορούμενη σημασία. Ο χρησμός π.χ. για τα ξύλινα τείχη, που θα έσωζαν την Αθήνα από τον Ξέρξη, από άλλους ερμηνεύτηκε ως καταφυγή στην Ακρόπολη και από άλλους ως ναυμαχία, επειδή τα καράβια ήταν ξύλινα.
- **Στην ουσία λοιπόν τους χρησμούς του Απόλλωνα τους επινοούσαν οι ιερείς του μαντείου** και ήταν έτσι διαμορφωμένοι, ώστε και οι πιστοί του θεού να φεύγουν πάντα ικανοποιημένοι και το κύρος του μαντείου να διασφαλίζεται ανεξάρτητα από την έκβαση που θα είχε το μέλλον τους.

ΟΙ ΧΡΗΣΜΟΙ...ΑΠΑΤΗ ΤΟΥ ΜΑΝΤΕΙΟΥ

Οι ερωτώντες διατύπωναν την ερώτηση γραπτά ή προφορικά... Η Πυθία, αθέατη απ' όλους, υπνωτισμένη από το μάσημα των φύλλων δάφνης, τα λιβάνια και τους καπνούς, έδινε την απάντηση με λέξεις ασυνάρτητες, κραυγές ακατάληπτες...

Η απάντηση ήταν σκοτεινή και διφορούμενη, την οποία όμως οι πιστοί ερμήνευαν με τον τρόπο που τους άρεσε και μόνο αν το μέλλον ερχόταν αντίθετο, έβλεπε κανείς τη σωστή ερμηνεία. Έτσι δικαιολογείται το επίθετο του Απόλλωνα, Λοξίας.

Ένα από τα γνωστότερα παραδείγματα αμφίβολου χρησμού είναι η απάντηση του μαντείου στον βασιλιά των Λυδών Κροίσο. Είχε ρωτήσει αν θα κέρδιζε πολεμώντας με τους Πέρσες. Ανάμεσα στα δύο βασίλεια ήταν το ποτάμι Άλυς. Το μαντείο απάντησε: Αν ο Κροίσος διαβεί τον Άλυ, θα καταστρέψει ένα μεγάλο κράτος. Ο Κροίσος ερμήνευσε τον χρησμό όπως του άρεσε, έκαμε τον πόλεμο, αλλά νικήθηκε. Τότε όλοι κατάλαβαν ότι το μαντείο εννοούσε ότι ο Κροίσος περνώντας τον Άλυ, δηλαδή κηρύσσοντας τον πόλεμο κατά των Περσών, θα καταστρέψει το δικό του κράτος.

Φ.Μ. Πέτσα, Δελφοί, εκδ. Κρήνη 1983, σ. 12

Η φήμη του μαντείου

- Απέκτησε μεγάλη φήμη εντός και εκτός του ελληνικού κόσμου.
- Βασιλιάδες από την Αίγυπτο (Άμασης) και τη Λυδία (Κροίσος) είχαν ζητήσει τη βοήθειά του.

**Γνωρίζετε άλλο
σπουδαίο μαντείο
του αρχαίου
ελληνικού κόσμου;**

Ελλάδα
Αθώνη

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΤΗΣ
Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ
Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΑΘΗΝΩΝ

Άλλο ένα πολύ σπουδαίο μαντείο
ήταν της **Δωδώνης**.

ΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ ΦΙΛΟΛΟΓΟΣ
ΓΥΜΝΑΣΙΟ ΓΑΖΙΟΥ

**Έχετε ακουστά τον όρο
«Αμφικτιονία»;
Τι ήταν οι αμφικτιονίες
στην αρχαίο ελληνικό
κόσμο;**

- **Τι ήταν οι αμφικτιονίες;**

Πολιτικο-θρησκευτικού χαρακτήρα **ενώσεις γειτονικών πόλεων** που βρίσκονταν γύρω από ένα πανελλήνιο – σημαντικό ιερό.

- **Πού αποσκοπούσαν;** ρύθμιζαν θέματα που σχετίζονταν με τη λειτουργία του, την περιουσία του και την ασφάλειά του.

- **Ποια αμφικτιονία ήταν η πιο γνωστή;**

Η αμφικτιονία των Δελφών (*συμμετείχε η Θεσσαλία, η Αν. Στερ. Ελλάδα και η Σπάρτη*).

- **Σύνθεση – λειτουργία αμφικτιονιών:**

- Κάθε πόλη συμμετείχε στην ένωση με **δύο (2)** αντιπροσώπους.
- Οι αντιπρόσωποι συνεδρίαζαν **δύο (2)** φορές τον χρόνο.
- Τα θέματα που συζητούσαν αφορούσαν **όχι μόνο το ιερό, αλλά και εκδηλώσεις της κοινωνικής ζωής.**
- Μια απόφαση μάλιστα, όπως αυτή που έλεγε ότι η **στέρηση νερού για οποιονδήποτε λόγο από μια πόλη αποτελεί πράξη ιεροσυλίας**, θεωρείται και σήμερα ως πολύ προοδευτική.
- Γενικά, οι αποφάσεις των αμφικτιονιών ήταν **σεβαστές από όλους.**

- **Από τις πιο γνωστές αμφικτιονίες ήταν:**

- της **Δήλου**, γύρω από το ιερό του **Απόλλωνα**,
- η αμφικτιονία των **έξι Δωρικών πόλεων** στη **Μικρά Ασία, στο Τριοπικό ιερό του Απόλλωνα,**
- το **Πανιώνιο**, γύρω από το ναό του **Ποσειδώνα στη Μυκάλη.**

ΧΡΗΤΟΔΟΥΛΑΚΗΣ ΧΡΗΤΟΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΣΤΗΣ
Η ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΣ
Δ. ΔΗΜΗΤΡΑΚΟΥ
ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΠΕΞΕΡΓΑΣΙΑ ΠΑΥΛΟΥ ΚΑΡΟΛΙΔΟΥ
ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ ΔΕΛΦΩΝ

Αμφικτιονία

- Η **Αμφικτιονία** ήταν οργάνωση αρχαίων ελληνικών Πόλεων, σε ενώσεις με μέλη πολλές πόλεις, με κέντρο διάφορους ναούς. Υπήρχαν αρκετές Αμφικτιονίες, με πιο γνωστή αυτή της Κεντρικής Ελλάδας, με κέντρο τους Δελφούς. Τα κύρια καθήκοντα μιας αμφικτιονίας αφορούσαν κυρίως την εποπτεία των ιερών αυτών χώρων αλλά αποκτούσαν συχνά και πολιτική δύναμη.
- **Ετυμολογία**
- Η λέξη **Αμφικτιονία** προέρχεται από την λέξη «**αμφικτίονας**» που σημαίνει «αυτός που κατοικεί τριγύρω, ο γείτονας». Αυτή, με την σειρά της, προέρχεται από το πρόθεμα «αμφί-» και την λέξη «κτοίνα» που σημαίνει οικισμός. Κατά μία άλλη εκδοχή, η λέξη προέρχεται από τον Αμφικτύονα, τον αδερφό του Έλληνα, αλλά αυτή η εκδοχή αμφισβητείται.
- **Δελφική Αμφικτιονία**
- Η πιο σημαντική Αμφικτιονία της αρχαίας Ελλάδας αποτελούσε **μία ομοσπονδία δώδεκα φυλών της Κεντρικής Ελλάδας**, αλλά απέκτησε πανελλήνιο χαρακτήρα. Σε αυτήν μετείχαν οι Θεσσαλοί, οι Βοιωτοί (Θήβα), οι Δωριείς (Σπάρτη), οι Ίωνες (Αθήνα), οι Περραιβοί, οι Μάγνητες, οι Λοκροί (Οπούντιοι και Οζολοί), οι Οιταίοι, οι Αχαιοί, οι Φωκείς, οι Δόλοπες και οι Μαλιείς. **Κάθε φυλή είχε δύο ψήφους**. Κάθε μέλος της αμφικτιονίας είχε δικαίωμα συμμετοχής στο αμφικτιονικό συμβούλιο με τρεις εκπροσώπους που ονομάζονταν πυλαγόρες και με δύο ιερομνήμονες. Το Συνέδριο λάμβανε χώρα δύο φορές τον χρόνο, την άνοιξη στο ιερό του Απόλλωνα στους Δελφούς και το φθινόπωρο στο ιερό της Δήμητρας στην Ανθήλη κοντά στις Θερμοπύλες. **Αρχικά είχε σαν σκοπό την εποπτεία των ιερών τόπων όσον αφορά τα θρησκευτικά καθήκοντα καθώς και την τέλεση των Πυθίων, αλλά στην συνέχεια απέκτησε ισχυρή πολιτική εξουσία**. Θεωρείται ως μία μικρογραφία των σύγχρονων διεθνών οργανισμών όπως ο ΟΗΕ και παλιότερα η Κοινωνία των Εθνών.